

11. *Сілкова Г. В.* Інформаційно-аналітична діяльність в структурі інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія. – 2007. – № 4. – С. 37–44.

12. *Сілкова Г. В.* Інформаційно-аналітичні дослідження як особливий аспект інформаційної діяльності / Г. В. Сілкова // Українська культура: минуле, сучасне та шляхи розвитку : міжвуз. зб. наук. пр. – К., 1997. – Вип. 2. – С. 188–193.

УДК 33:01

Віталіна Шкаріна,

мол. наук. співроб. НБУВ

Вікторія Радченко,

голов. бібліограф НБУВ

ЕКОНОМІЧНА МЕТАБІБЛІОГРАФІЯ

Проаналізовано структуру і зміст основних ретроспективних покажчиків бібліографії бібліографії економічної літератури та презентовано нову метабібліографічну працю «Економіка. Економічні науки : покажч. бібліогр. посіб. / Нац. акад. наук України, Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського ; уклад.: В. Ю. Радченко, В. А. Шкаріна ; наук. ред. Т. В. Добко. – К., 2012. – 139 с.». Стверджується, що вона є першою у національній бібліографії спробою підсумовування півторастолітнього досвіду бібліографування літератури економічної галузі та виявлення реального ступеня бібліографічного забезпечення фахівців друкованими джерелами вторинної економічної інформації в Україні.

Ключові слова: економічна бібліографія, бібліографія бібліографії, бібліографія другого ступеня, метабібліографія.

Бібліографічні посібники є важливим засобом забезпечення інформаційних потреб науки, виробництва, культури, ефективним способом розповсюдження знань. Створюються вони переважно бібліотечно-інформаційними та науковими установами, навчальними закладами. Зростання обсягів бібліографічної продукції, її видове та жанрове різноманіття вимагають відповідної системи бібліографії бібліографії для обліку, систематизації та аналізу бібліографічних джерел. Ланками такої системи, поряд з органами державної реєстрації творів друку, є також бібліотеки-фондоутримувачі.

Продовжуючи роботу з розкриття довідково-бібліографічних фондів, співробітники відділу довідково-бібліографічного обслуговування (ВДБО) Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (НБУВ) підготували працю з економічної бібліографії другого ступеня – покажчик бібліографічних посібників «**Економіка. Економічні науки**» (К., 2012). Він є першою у національній бібліографії спробою підсумовування півторастолітнього досвіду бібліографування літератури економічної галузі

та визначення реального ступеня бібліографічного забезпечення фахівців друкованими джерелами вторинної економічної інформації в Україні.

Приступаючи до створення такого видання, ми окреслили коло аналогічних галузевих і тематичних метабібліографій. Усі вони знайшли відображення у нашому покажчику бібліографічних посібників поряд з бібліографічними посібниками першого ступеня та були опрацьовані також як джерела їх пошуку. З метою виявлення бібліографічних посібників з економіки були також використані, але не включені до нашого видання, універсальні поточні та ретроспективні джерела бібліографії бібліографії – *«Посібники наукової бібліографії, видані в Україні (1991–2005)»* (К., 2011), *«Бібліографічні посібники УРСР, 1976–1980»* (Х., 1985), *«Метабібліографія України»* (К., 2010; 2011) та ін. Тому, перш ніж перейти до характеристики нового покажчика бібліографічних посібників, варто спинитись на деяких вже створених метабібліографіях економічної літератури, які у ньому також зафіксовані.

Особливої уваги заслуговує ґрунтовна ретроспективна метабібліографія *«Економіка ССРСР: анот. указ. отечеств. библиогр. пособий за 1817–1977 гг. / ГБЛ, Информ.-библиогр. отд. ; сост. В. Е. Сиволгин ; ред. Т. А. Васильева. – 2-е изд., перераб. и доп. – М., 1979. – 194 с. – Указ. имен, загл. и геогр. назв.: с. 163–191»*. Хронологічні і тематичні рамки другого видання значно розширені порівняно з публікацією 1965 р., змінено й критерії відбору матеріалу. Матеріал посібника систематизовано за розділами та рубриками, які відповідають схемі «Бібліотечно-бібліографічної класифікації». У межах рубрик джерела розташовані за хронологією. Додатково включено покажчики літератури з економіки Російської імперії. У вступі до розділів приводяться відомості про бібліографічні посібники другого ступеня з суміжної тематики. Враховано переважно посібники, створені на професійному рівні, які характеризуються високим ступенем релевантності і повнотою відбору, наявністю хронологічної і змістової наступності стосовно інших джерел бібліографічної інформації. У зв'язку з цим кількість включеної прикнижкової і пристатейної бібліографії у другому виданні різко скорочено. Анотації у покажчику подають переважно відомості відносно тематики бібліографічних посібників. Подано один загальний допоміжний покажчик – імен, заголовків та географічних назв. Працюючи над покажчиком бібліографічних посібників *«Економіка. Економічні науки»* (К., 2012), ми повністю звірили видання *«Економіка ССРСР»* (М., 1979) з

каталогами НБУВ і включили до своєї праці ті наявні у Бібліотеці матеріали, які відповідають її концепції.

Великим за хронологічним охопленням є анотований покажчик бібліографічних посібників В. Є. Сиволгіна *«Политическая экономия. История экономической мысли : анот. указ. отечеств. библиогр. пособий, изд. в 1812–1972 гг. / ГБЛ ; сост. В. Е. Сиволгин. – М. : Книга, 1974. – 71 с. – Указ.: с. 61–69»*, який репрезентує джерела за 160 років. У цій роботі відображено широке коло посібників російської та зарубіжної літератури, виданої на території Російської імперії та СРСР з урахуванням їх бібліографічної цінності. Враховано як окремо видані покажчики, так і вміщені в журналах та збірниках, а також прикнижкові та пристатейні списки літератури і бібліографічна періодика. Поряд з бібліографічними матеріалами, спеціально присвяченими темі даної роботи, у ній представлено також значну кількість загальноекономічних покажчиків літератури та бібліографічних списків з питань галузевої економіки, у яких з достатньою повнотою враховано також джерела з політичної економії. Крім того, в розділі «Персоналії» приведено списки праць відомих політичних діячів, письменників, філософів та представників інших сфер діяльності, праці яких мали суттєвий вплив на розвиток російської та зарубіжної економічної теорії. В анотаціях розкривається зміст включених бібліографічних посібників, приводяться відомості про обсяги, розташування, види та хронологічні рамки врахованої друкованої продукції та про довідково-допоміжний апарат. Спеціально зауважено випадки, коли у бібліографічному посібнику відображено літературу мовами народів СРСР, крім російської, та іноземними мовами. Подано три допоміжні покажчики: предметний; алфавітний покажчик авторів, редакторів та назв робіт; покажчик персоналії. Видання розраховане на наукових працівників, викладачів, аспірантів і студентів економічних навчальних закладів та факультетів, бібліографів.

Першою російською роботою, у якій систематизовано окремо видану бібліографію з охорони праці, є ретроспективне метабібліографічне видання *«Библиографический указатель отечественной библиографии по охране труда (1890–1971) / ВНИИ охраны тр. в Ленинграде ; сост.: О. И. Маляров, Е. А. Шильдкрет. – Л., 1973. – 44 с.»*. Прикнижкова та пристатейна бібліографія до нього не включені. Виняток зроблено лише для бібліографії Д. П. Нікольського та Н. А. Вигдорчика, вміщеної у книзі «Експонаты по охране труда на Всероссийской Гигиенической выставке

в 1913 г.» Показчик складається з 20 розділів і відображає описи 487 джерел з широкого кола питань, пов'язаних з охороною праці. В середині розділів матеріал розташований за хронологією. Окремим розділом представлено бібліографічну періодику: реферативні журнали, інформаційні бюлетені, поточні бібліографічні посібники, оглядову інформацію.

Розширити мовні межі економічної бібліографії для науковців дає можливість анотований показчик «*Библиографические пособия по экономике : указ. иностр. лит., 1945–1968 гг. / АН СССР, ИНИОН ; сост. И. Б. Дрейзеншток ; ред. Г. Г. Кричевский. – М., 1978. – 281 с. – Указ. имен и назв.: с. 243–281*», підготовлений Інститутом наукової інформації з суспільних наук (ІНІСН). До нього включено посібники, видані у країнах Європи, Америки та Океанії іноземними мовами, які охоплюють увесь комплекс економічних проблем як теоретичного, так і практичного характеру. Поряд із суто економічними включено також праці з суспільних наук в цілому, які вміщують економічні матеріали, а також видання з окремих суміжних з економікою дисциплін. Посібники східними мовами та присвячені економіці країн Сходу, а також видані в соціалістичних країнах, до показчика не включено. Матеріал систематизовано за спеціально розробленою схемою, у якій відображено окремі галузі економічної науки та галузі народного господарства, у межах яких переважно виділено рубрики для економічних категорій і проблем притаманних економікам окремих країн. Вказано, у яких бібліотеках зберігаються видання, відсутні у фондах ІНІСН.

Спираючись на матеріали вищезазначених метабібліографій з економіки та універсальних метабібліографічних джерел, ми підготували показчик бібліографічних посібників «*Економіка. Економічні науки*» (К., 2012). Він є науково-інформаційним виданням, у якому представлено різноманітні за жанром бібліографічні джерела з економіки, які зберігаються у фондах НБУВ. Враховано бібліографічні посібники, підготовлені бібліотеками, інформаційними та науковими установами, навчальними закладами, які вийшли окремим виданням або окремим додатком українською та російською мовами. Не включено універсальні, персональні та рекомендаційні бібліографічні посібники, електронні ресурси. Відображено джерела, видані з 1858-го по 2010 рр.

Зібраний матеріал організовано за схемою, в основу якої покладено сучасні підходи до систематизації економічної літератури. Основна частина показчика складається з одинадцяти розділів: Загальний відділ; Економічна

теорія. Історія економічної думки; Економічна історія; Економічна географія. Регіональна економіка; Економіка Російської імперії; Економіка СРСР; Світова економіка; Міжнародні економічні відносини; Економіка України; Економіка зарубіжних країн; Бібліографічна періодика з економіки. Чотири з них поділено на рубрики: три – на тематичні, один – на географічні. Подальше групування матеріалу – за алфавітом авторів або назв. Усі бібліографічні описи складено за правилами сучасної орфографії.

Відкривається показчик розділом «Загальний відділ». У ньому вміщено політематичні бібліографічні посібники: праці співробітників наукових установ, каталоги видавництва тощо.

До розділу «Економічна теорія. Історія економічної думки» включено показчики з політичної економії, теорії економічної політики і господарювання та еволюції його форм, історії економічних вчень. Відображено різноманітні концепції, напрями, школи. Охоплено широке коло питань: загальноекономічні закони і категорії, фактори суспільного виробництва, виробничі відносини, матеріальні ресурси, проблеми ринку, фактори економічного зростання, циклів та криз, методологія економічної науки тощо.

Цінною як з історико-економічної, так і бібліографічної точок зору у цьому розділі є праця відомого німецького економіста, професора Йогана Конрада, приверженця пануючої на той час в німецьких університетах так званої реалістичної школи (*Конрад И. Очерк основных положений политической экономии : рук. для приступающих к ее изучению. С прил. библиогр. указ. кн. и ст. по полит. экономии на рус. яз. с 1801 по 1898 г. / И. Конрад ; пер. Н. Новиков. – М. : Тип. товарищества И. Д. Сытина, 1898. – 123, 114, III с.*). Переклад нарису є першим російськомовним керівництвом з економічної теорії, яке дає можливість ознайомитися з основними її положеннями; частину її становить огляд німецькомовної літератури XIX століття і бібліографічний показчик російськомовних книг і статей з політичної економії. Працю поділено на три основні розділи («Учение о производстве», «Распределение доходов в народном хозяйстве» та «История политической экономии»), кожен з яких містить тематичні рубрики. Й. Конрад намагався якнайповніше відобразити джерела з політичної економії, включаючи як оригінальні роботи, так і переклади. У додатку відображено літературу, виявлену ним за показчиками Смірдіна, Межова, Карташова, Попова, Макалинського, Черкесова та інших російських бібліографів.

У розділі «Економічна історія» описано випуски покажчика радянської літератури «Экономическая история» за 1960–1969, 1969–1973, 1977–1981 роки, підготовленого Інститутом наукової інформації з суспільних наук (ІНІСН) та Фундаментальною бібліотекою з суспільних наук (ФБСН) Академії наук СРСР. Покажчик за 1960–1969 рр. у п'яти випусках було видано у 1970 р. до V Міжнародного конгресу з економічної історії, який відбувся у Ленінграді (нині Петербург) у серпні 1970 р. На відміну від покажчиків за інші роки, в усіх його випусках вміщено розділ з історії економічної думки, яка є, по суті, самостійною галуззю науки. У ньому відображено літературу про економічні школи і напрями, економічні погляди суспільних діячів і вчених, економічні програми партій і організацій, розвиток окремих економічних наук. Решта розділів покажчика за 1960–1969 рр. та увесь матеріал покажчиків за наступні роки присвячено власне економічній історії. З огляду на величезні обсяги галузевої літератури, покажчик «Экономическая история» не може претендувати на вичерпність. До нього включено певну частину радянської друкованої продукції – роботи, які є відносно значимими за обсягами і при цьому важливими за тематикою. Основну увагу при відборі матеріалу було приділено дослідницьким працям – книгам і публікаціям у наукових журналах та збірниках науково-дослідних установ та вищих навчальних закладів. Крім того, включено найважливіші публікації історичних джерел (переважно окремо виданих), основні підручники та навчальні посібники для вищої школи, бібліографічні матеріали науково-інформаційного характеру з питань економічної історії. Наукову цінність видання побільшують три допоміжні покажчики: авторів, укладачів, коментаторів, редакторів і назв робіт, описаних не на автора; персоналій; географічних назв.

Розділ «Економіка Російської імперії» відображає бібліографічні джерела, які опубліковані переважно до 1917 року на території Російської імперії та висвітлюють питання економічного стану Росії у межах тогочасної імперії. Пріоритет надано можливості прослідкувати матеріал в історичному ракурсі, тому записи систематизовано за хронологією видання.

Найбільш повно бібліографія з економічних наук XVIII–XIX ст. представлена у цьому розділі працею С. Каратаєва «*Библиография финансов, промышленности и торговли. Со времен Петра Великого по настоящее время (с 1714 по 1879 год включительно) : сист. указ. кн., бр. и отд. отт. ст. (из сб., газ. и журн.), напеч. на рус. яз., а также*

и нескольких рукоп. соч., относящихся к означенному времени; с указанием некоторых рец. и заметок на кн. и ст. / сост. С. Каратаев. – СПб. : Тип. В. С. Балашова, 1880. – 374 с.». Покажчик вміщує більше 6 тисяч бібліографічних описів джерел, які систематизовано у 9 розділах: 1) Финансы; 2) Кредит, денежное обращение и банки; 3) Промышленность и торговля; 4) Торговопромышленные товарищества и общества; 5) Способы торговопромышленных сношений; 6) Торговопромышленное образование; 7) Справочные книги; 8) Периодические издания и сборники; 9) Смесь. У межах розділів матеріал згруповано за підрозділами та тематичними рубриками, в середині – за хронологією видань. До описів деяких книг додаються рецензії та нотатки. Видання вміщує допоміжний покажчик авторів та перекладачів.

Серед бібліографічних покажчиків з окремих галузей економіки слід відзначити «*Обзор литературы по вопросу о прямом обложении и пошлинах : библиогр. указ. рус. кн. и ст. о прямом обложении в России и за границей, с коммент., в связи с кратким фин. очерком / сост. А. Субботин. – СПб. : Тип. В. Безобразова и комп., 1879. – 122 с.*». Видання частково анотоване і складає 1218 бібліографічних описів праць, що висвітлюють фінансові проблеми Російської імперії та інших країн.

До цього ж розділу включено покажчик В. І. Межова, у якому зібрано матеріали стосовно благодійної діяльності дворян Центрально-Чорноземного регіону Російської імперії – «*Благотворительность в России : библиогр. указ. кн. и ст. на рус. яз., вышедших в России в период царствования императора Александра II. С присоединением каталога б-ки Имп. Человеколюбивого О-ва / сост. В. И. Межов. – СПб., 1883. – 386 с.*». Видання є першою у російській бібліографії спробою систематизації джерел із суспільного піклування та добродійності. Укладач представив класифікацію видів допомоги, що надавалася відповідно до соціальних проблем. Праці розподілено за двома розділами: «Библиография благотворительности в России» та «Благотворительность в первые времена христианства и в настоящее время на Западе». Є покажчик авторів.

У розділі «Економіка СРСР» за тематичними рубриками зібрано бібліографічні посібники з різноманітних галузей радянської економіки, матеріали з економіки СРСР в цілому, політематичні джерела.

Радянську фінансово-економічну літературу, подану у тематичній рубриці «Фінанси. Грошовий обіг», найбільш повно відображає

ретроспективний бібліографічний покажчик *«Финансы, деньги и кредит СССР: библиогр. указ., 1946–1966 / Науч. б-ка М-ва финансов СССР; сост.: З. Е. Дремина [и др.] – М.: Финансы, 1967. – 479 с. – Алф. указ. авт. и сост.: с. 438–472»* та його продовження, видані у 1977 (література за 1967–1975 рр.) та у 1986 (література за 1976–1985 рр.) роках. Вони описують літературу, яка висвітлює широке коло теоретичних та практичних питань фінансової проблематики російською та мовами народів СРСР в перекладі на російську.

У рубриці «Економіка сільського господарства» варто відзначити два бібліографічних видання з великою ретроспекцією: «Библиография по районированию и размещению сельского хозяйства СССР (1818–1960) / АН СССР, Совет по изуч. производит. сил, Сектор сети спец. б-к; сост. Е. Н. Морачевская; отв. ред. Н. Н. Пельт. – М.: Изд-во АН СССР, 1961. – 199 с. – Алф. указ. авт., ред. и назв. кн. без авт.: с. 177–197» та її продовження – «Библиография по районированию, размещению и специализации сельского хозяйства (1960–1966 гг.) / АН СССР, Госплан СССР, Совет по изуч. производ. сил; сост. Е. Н. Морачевская; отв. ред. Н. Н. Пельт. – М.: Наука, 1970. – 161 с. – Алф. указ. авт., ред. и назв. кн. без авт.: с. 144–159». Перше видання включає більше 2200 російськомовних бібліографічних джерел. Матеріали розміщено за сільськогосподарськими територіями СРСР, схему яких розроблено Сектором сільськогосподарських ресурсів та районування Ради з вивчення виробничих сил при Президії АН СРСР. По кожному району спочатку наведено окремі праці, а потім статті з періодичних видань. В середині районів джерела розташовані за алфавітом, а праці одного автора – за хронологією. Бібліографію доповнює авторський покажчик.

Продовження посібника містить біля 1600 бібліографічних описів російськомовних джерел. Тематика видання розширена за рахунок літератури, що висвітлює питання спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Матеріал систематизовано за крупними економічними районами СРСР. В середині районів розташування матеріалу аналогічне попередньому виданню. Допоміжний апарат – авторський покажчик.

Покажчики рубрики «Економіка промисловості» висвітлюють проблематику розвитку галузей радянської промисловості. Так, видання *«Экономика мясной, молочной, маслodelьной, сыродельной, птицеперерабатывающей и рыбной отраслей промышленности за годы Советской власти (1918–1958 гг.): указ. лит. / Гос. науч.-техн.*

ком. Совета Министров СССР, ЦНТБ пром-сти продовольств. товаров; сост.: З. А. Курехина [и др.]; под ред. А. А. Павлова. – М., 1958. – 199 с.», вміщує бібліографічну інформацію з розвитку продовольчого сектора економіки за перші чотири десятиріччя існування радянської держави. У ньому враховано книги, статті з журналів, збірників праць та інші матеріали; не включено газетні статті, дрібні нотатки та неопубліковані документи. Літературу розміщено за галузевими розділами. У межах галузей промисловості виділено тематичні підрозділи. В середині кожного підрозділу джерела розташовані за алфавітом (спочатку книги, далі – статті). Наприкінці розділу подано літературу, яка відображає стан галузі напередодні 1917 р. Допоміжні покажчики відсутні.

Наступне ретроспективне видання, яке заслуговує на увагу у цій рубриці – *«Хозяйственный расчет в промышленности СССР: библиогр. справ., 1921–1969 гг. / Гос. ком. СМ СССР по науке и технике, ГПНТБ СССР; сост.: М. М. Дижур, Р. А. Круглова; ред. С. Е. Каменецер. – М., 1969. – 234 с. – (Актуальные проблемы техники)»* – охоплює основні джерела (книги і статті з радянських періодичних журналів та збірників) даної тематики майже за півстоліття. За два останні роки включено також автореферати та статті з «Экономической газеты». Літературу розташовано за тематичними розділами, у межах розділів – за алфавітом авторів або назв. Бібліографічний довідник умовно можна поділити на три частини. У першій зібрано нормативно-правові та директивні документи, а також літературу з загальних питань госрозрахунку як основного методу господарювання. Друга частина присвячена питанням госрозрахунку в окремих галузях промисловості. У третій частині матеріал згруповано за актуальними на той час проблемами госрозрахунку – фінансовими, правовими тощо. Довідник частково анотований та містить покажчик авторів.

У розділі «Світова економіка» відображено бібліографічні покажчики, реферативні збірники, науково-аналітичні огляди з питань функціонування світового господарства в цілому та окремих його галузей, з проблем та аспектів економіки багатьох чи декількох країн світу, країн певного континенту або регіону. У ньому також виділено тематичні рубрики.

Бібліографічне видання *«Экономичний олімп: лауреати Нобелівської премії з економіки 1969–2009 рр. / Київ. нац. екон. ун-т ім. Василя Гетьмана; уклад.: Т. О. Коноваленко, Р. О. Вайтешонок, І. Ю. Бойко; наук. ред. Т. В. Куриленко. – К.: КНЕУ, 2010. – 219 с. – Імен. покажч.:*

с. 206–219» зі вступною статтею «Альфред Бернхард Нобель і його заповіт» містить інформацію про праці лауреатів Нобелівської премії та літературу про їх життя й наукову діяльність. Відображено праці мовою оригіналу, українською та російською мовами, які зберігаються у фондах Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»: монографії, підручники, статті з енциклопедій, збірників праць та наукової періодики за 1958–2009 рр. Матеріал розташовано за роками, у межах року – за прізвищами лауреатів. Прізвище кожного лауреата подано українською та англійською мовами, вказано роки його життя, дуже стислі відомості про особу, бібліографію творів і літературу про економіста. Видання містить хронологічну таблицю, у якій вказано, у якому році, яким вченим, з якої країни та за які досягнення присуджено премію.

До розділу «Міжнародні економічні відносини» включено бібліографічні матеріали з різноманітних питань регіонального, багатостороннього та двостороннього економічного співробітництва.

У розділі «Економіка України» за тематичними рубриками максимально зібрано бібліографічні посібники з економіки нашої держави за усі історичні періоди, в тому числі у складі Російської імперії та СРСР, а також з історії економічної думки України. До загальної частини включено посібники, які в цілому відображають економіку України, політематичні джерела, у т. ч. покажчики праць співробітників наукових інститутів, вищих навчальних закладів тощо. Наступні рубрики відповідають галузям та сферам економічної діяльності: державний сектор, інвестиційна діяльність, фінанси, економіка підприємства, економіка праці, економіка сільського господарства, соціально-економічний розвиток тощо.

Метою видання *«Економічна україніка : бібліогр. покажч. (1990–2004 рр.) / ХДНБ ім. В. Г. Короленка, Харк. нац. екон. ун-т ; уклад.: Т. О. Сосновська, В. О. Ярошик. – Наук. вид. – Х. : Вид-во ХНЕУ, 2005. – 203 с. – Покажч.: с. 175–199»*, вміщеного у рубриці «Загальна частина», є представлення літератури, виданої протягом 1990–2004 рр., яка охоплює розвиток національної економічної думки й господарювання в Україні від праісторичних часів до 90-х років ХХ ст. Винятком є першоджерела, включені до покажчика незалежно від часу їх видання. До розділу «Голодомор» матеріал відібрано вибірково, оскільки цій темі присвячено покажчики з історії України. Представлено монографії, збірники матеріалів наукових конференцій, статті з періодичних видань,

автореферати дисертацій. Матеріал систематизовано за тематично-хронологічним принципом: десять розділів з подальшою деталізацією. Першою рубрикою у розділі подано першоджерела, групування в середині рубрик – алфавітне. Видання має іменний та географічний покажчики. Адресовано економістам, історикам, політологам, викладачам вищої і середньої школи, студентам, краєзнавцям, бібліотечним та музейним працівникам.

Певний пласт бібліографії розділу «Економіка України» складають покажчики праць співробітників наукових інститутів. До прикладу – покажчик праць співробітників Інституту економіки АН УРСР, у шести випусках якого охоплено період з 1936 по 1975 роки, покажчик друкованих праць економіко-правового факультету Одеського національного університету імені І. І. Мечникова (1998–2007 рр.), покажчик дисертацій, захищених у Київському національному торговельно-економічному університеті у 1969–2006 рр. тощо. Переважно загальним недоліком такого роду видань є відсутність систематизації економічної літератури відповідно до її змісту і застосування натомість авторського та хронологічного принципів групування матеріалу. Це унеможливило тематичний пошук документів без суцільного перегляду покажчиків.

У розділі «Економіка зарубіжних країн» під окремими географічними рубриками, які відповідають назвам країн, зібрано бібліографічні посібники з питань їхнього господарства. Відсутність окремих бібліографічних посібників з економіки багатьох країн спонукало нас до більш глибокого опрацювання змісту джерел та складання Географічного покажчика, у якому перелік країн є значно ширшим.

Найбільшою за обсягом у цьому розділі є рубрика «Російська Федерація». До неї включено джерела з питань економіки Росії, видані переважно після 1991 року. Описано також ретроспективні бібліографічні посібники, які відображають розвиток російської економіки за тривалий проміжок часу. Такими є три видання серії *«Библиографические указатели. Финансы. Денежное обращение и кредит. Учет, анализ и аудит. 1800–1995 гг.»*, які висвітлюють різні напрями фінансово-економічних знань. Вони містять інформацію про книги і брошури, видані протягом майже двох століть в Російській імперії, СРСР та Російській Федерації. Автореферати дисертацій включено лише до другого покажчика цієї серії і лише частково. Укладачі зробили це з огляду на підготовлений ними окремий покажчик дисертацій, захищених у фінансово-економічної

галузі (*Аленичев В. В. Библиографический указатель диссертаций : Финансы. Денежное обращение и кредит. Банковское и страховое дело. Учет, анализ, контроль и аудит, 1920–1995 гг. / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева. – М. : ЮКИС, 1995. – 352 с.*), який, на жаль, відсутній у фондах НБУВ.

Першою з цієї серії є праця: *Аленичев В. В. Библиографический указатель литературы по страховому делу, 1800–1995 / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева ; науч. ред. Л. И. Рейтман. – М. : ЮКИС, 1995. – 288 с. – (Библиографические указатели. Финансы. Денежное обращение и кредит. Учет, анализ и аудит. 1800–1995 гг.). – Указ.: 244–264.* Видання вміщує більше 2 тис. записів. Відібрана для покажчика літератури відображає етапи розвитку страхової науки, освіти і створює базу для подальших досліджень; окреслює вклад окремих вчених і практиків у розвиток страхування; виявляє літературу, необхідну для вивчення історіографії питання, вводячи до обігу як нові, так і старі, що були недостатньо відомими або забуті, видання, сприяючи розповсюдженню окремих наукових і практичних положень.

Друга книга серії (*Аленичев В. В. Библиографический указатель литературы по банковскому делу, 1800–1995 / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева ; науч. ред. И. А. Исаев. – М. : ЮКИС, 1995. – 431 с. – (Библиографические указатели. Финансы. Денежное обращение и кредит. Учет, анализ и аудит. 1800–1995 гг.). – Указ.: с. 380–424*) містить більш 3700 описів книг та брошур з банківської справи. Додано вибірковий перелік дисертацій даної тематики (з посиланням на вищеназваний окремий покажчик дисертацій) та короткий список архівних фондів.

У третій праці цієї серії (*Аленичев В. В. Библиографический указатель литературы : Финансовый контроль. Аудит. 1800–1995 гг. / В. В. Аленичев, Т. Д. Аленичева. – М. : ЮКИС, 1995. – 159 с. – (Библиографические указатели. Финансы. Денежное обращение и кредит. Учет, анализ и аудит. 1800–1995 гг.). – Указ.: с. 104–118*) описано біля 1000 книг і брошур з даного напрямку фінансово-економічної діяльності. У додатках подано передрук видання «*Указатель книг и статей о государственном контроле / сост. А. В. Одинцов. – Петроград : Изд. журн. «Изв. Гос. Контроля», 1918. – 27 с.*» та покажчик літератури, яка надійшла до фонду видавництва «ЮКИС» за різні роки.

Кожне з трьох видань, представлених у серії «*Библиографические*

указатели. Финансы. Денежное обращение и кредит. Учет, анализ и аудит. 1800–1995 гг.», є першою організованою з науковою, навчальною та довідково-інформаційною метою російською тематичною бібліографією з такою значною ретроспекцією. Усі три посібники мають просту структуру: записи подано за алфавітом авторів та назв. Орієнтуватися у них допомагають іменний та хронологічний покажчики. В останньому джерела поділено на три групи: видані до 1917 р., у 1918–1991 рр. та у 1992–1995 рр.

Дані покажчики є широкою бібліографічною та джерелознавчою базою для науковців і роблять значний внесок у розвиток та вивчення історії фінансово-кредитної галузі економіки. Однак, з огляду на відсутність наукової систематизації документів та вочевидь недостатню повноту їхнього відображення, ці три праці є власне матеріалами до бібліографій, які очікують свого виконання у доповнених та вдосконалених виданнях.

Завершується основна частина підготовленого нами покажчика розділом «Бібліографічна періодика з економіки», у якому відображено серіальні бібліографічні та реферативні видання, більшість частина яких продовжує виходити з зазначеною періодичністю. Вони суттєво розширюють для користувача хронологічні і тематичні рамки пошуку інформації з різноманітних питань розвитку світового господарства та економічної науки.

Довідково-допоміжний апарат видання складається з передмови, допоміжних покажчиків, змісту, системи посилань та переліку скорочень. В Іменному покажчику за алфавітом подаються усі прізвища авторів, укладачів і редакторів, які зустрічаються в основній частині. Географічний покажчик побудовано за алфавітом назв країн українською мовою. Він є значним за обсягом, адже при його формуванні використано інформацію зі змісту бібліографічних посібників, не відображену у бібліографічному записі. Список скорочень складається з усталеної абрєвіатури бібліотек та інших установ, використаної у бібліографічному описі.

Таким чином, враховуючи велику ретроспекцію охоплення джерел, їх систематизацію та науково-бібліографічне опрацювання, покажчик бібліографічних посібників «**Економіка. Економічні науки**» (К., 2012) є ґрунтовною базою вторинного ресурсу для науковців, економістів, працівників бібліотечно-інформаційної сфери. Сподіваємося, що це видання слугуватиме справі подальших метабібліографічних досліджень.